

8. Спринцев П.С. Організована злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання: монографія. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. 560 с.
9. Литвак О.М. Держава і злочинність: монографія. Київ, 2004. 304 с.
10. Галочек А.А., Журавльов В.Ю. Інформаційне та аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю ОВС : метод. реком. Запоріжжя : Запоріж. юрид. ін-т ДДУВС, 2008. 56 с.
11. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
12. Лобойко Л.М. Реформування кримінального процесуального законодавства в Україні (2006-2011 роки): Загальні положення та досудове провадження : монографія. Київ : Істина, 2012. 288 с.

УДК 343.91-051:343.75

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.3.35>

РЕВА І.П.

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНИХ ЗАКОНОДАВСТВОМ ВИМОГ ПОЖЕЖНОЇ АБО ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ

CRIMINOLOGICAL CHARACTERISTICS OF PERSONS WHO HAVE COMMITTED VIOLATIONS OF FIRE OR MAN-MADE SAFETY REQUIREMENTS ESTABLISHED BY LAW

У статті здійснена спроба розроблення криминологічного портрету особи, яка вчиняє порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки.

На підставі аналізу судової практики, статистичних даних, результатів досліджень вчених розкрито особливості кримінальних правопорушників цієї категорії за ознаками громадянства, національності, віку, статі, освітнього рівня, судимості, співучасті, фізичного стану, працевлаштування та місця проживання.

На підставі отриманих даних розроблено два типи криминологічного портрету особи, яка вчиняє порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки. Якщо забезпечення дотримання правил пожежної та техногенної безпеки входить до посадових обов'язків особи – чоловік (або жінка) у віці 30–50 років, громадянин України, мешканець міста, з вищою або спеціальною технічною освітою, обіймає керівну посаду (приватний підприємець), раніше не судимий. Якщо забезпечення дотримання правил пожежної та техногенної безпеки не є безпосереднім функціональним обов'язком особи – це чоловік у віці 30–50 років, громадянин України, мешканець міста або села, часто у стані алкогольного сп'яніння, з повною загальною середньою освітою, який офіційно не працевлаштований та раніше не судимий.

Аргументовано, що інформація про типові риси кримінальних правопорушників цієї категорії дозволяє краще зрозуміти детермінанти таких суспільно небезпечних діянь, механізм їх вчинення та диференціювати заходи запобігання на загальносоціальному, спеціально-криминологічному та індивідуальному рівнях.

Ключові слова: протидія, кримінальне правопорушення, правила пожежної та техногенної безпеки, криминологічний портрет, криминологічна характеристика, суб'єкт злочину, особа порушника.

The article attempts to develop a criminological portrait of a person who violates the requirements of fire or man-made safety established by law.

Based on the analysis of judicial practice, statistical data, and the results of research by scientists, the characteristics of criminal offenders of this category were revealed based on citizenship, nationality, age, gender, educational level, criminal record, complicity, physical condition, employment, and place of residence.

On the basis of the obtained data, two types of criminological portrait of a person who commits a violation of the requirements of fire or man-made safety established by law have been developed. If ensuring compliance with the rules of fire and man-made safety is part of the official duties of a person - a man (or woman) aged 30-50, a citizen of Ukraine, a resident of the city, with a higher or special technical education, holding a managerial position (private entrepreneur), previously not convicted. If ensuring compliance with the rules of fire and man-made safety is not a direct functional responsibility of a person, this is a man aged 30-50, a citizen of Ukraine, a resident of a city or village, often in a state of alcohol intoxication, with a complete general secondary education, who is officially not employed and not previously convicted.

It is argued that information about the typical features of criminal offenders of this category allows for a better understanding of the determinants of such socially dangerous acts, the mechanism of their commission, and differentiation of prevention measures at the general social, special criminological and individual levels.

Key words: countermeasures, rules of fire and man-made safety, criminological portrait, criminological characteristics, subject of the crime, person of the violator.

Постановка проблеми. Забезпечення безпеки особи від загроз соціального, природного й техногенного характеру в умовах війни набуває особливого значення. Одним з елементів національної безпеки є захист особи, майна, суспільства та держави від пожеж. Пожежна безпека в Україні забезпечується шляхом функціонування єдиної державної системи цивільного захисту населення. Втім пожежі й надалі створюють суттєву загрозу суспільній безпеці, спричиняючи тяжкі наслідки, зокрема загибель людей, значні матеріальні збитки та екологічні втрати.

За даними територіальних органів управління Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС) України упродовж 2023 року в Україні зареєстровано 67 934 пожежі. Матеріальні збитки від пожеж становлять 5,2 млрд грн (з них прями матеріальні збитки – 1,6 млрд грн). Серед головних причин займає з тяжкими наслідками, поряд із загоряннями, пов'язаними з вибухами та обстрілами, понад третину (35,2 %) становлять порушення правил пожежної безпеки [1].

Забезпечення функціонування єдиної державної системи цивільного захисту населення неможливе без ефективного комплексу заходів запобігання протиправним діям, пов'язаним із порушеннями встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки (ст. 270 КК України). Водночас запобігання цим кримінальним правопорушенням неможливе без ретельного вивчення особи злочинця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У різні періоди проблеми протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з виникненням пожеж, вивчали М. В. Безуглов, В. Д. Безвельський, Ю. О. Бондаренко, М. С. Брайнін, М. М. Букаєв, О. С. Григорьян, С. А. Грущенко, В. С. Давиденко, О. Ф. Дьяченко, А. П. Єгоров, С. І. Зернов, Г. М. Казаков, В. М. Кіцелюк, В. В. Колесніков, Б. В. Мегорський, А. В. Мішин, В. І. Поліщенко, І. О. Попов, О. В. Таран, Є. М. Ткаченко, Ю. В. Цапко, М. Л. Цимбал, І. Д. Чешко та ін. Разом із тим чимало питань кримінологічної характеристики осіб, які вчинили порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки залишаються недостатньо дослідженими.

Постановка завдання. Мета статті – на підставі наявної емпіричної бази, а також досліджень вчених узагальнити кримінологічні ознаки осіб, які вчинили порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Особу злочинця вивчають за ознаками віку, статі, сімейного стану, судимості, працевлаштування, освітнього рівня, громадянства, національності тощо. Ознаки особи злочинця у кримінальному праві використовуються для індивідуалізації кримінального покарання та вирішення питань, пов'язаних із звільненням від кримінальної відповідальності та покарання. У криміналістиці ці ознаки вивчаються для розробки методики розслідування кримінального правопорушення, а в кримінології – для розробки заходів запобігання суспільно небезпечним діям [2, с. 81]. Зазначені ознаки прийнято називати соціально-демографічними.

Незважаючи на те, що вони становлять основу криминологічної характеристики особи злочинця, не слід оминати й інші групи ознак цього суб'єкта, зокрема кримінально-правові, соціально-психологічні, соціально-рольові на які слушно звертають увагу криминологи [3, с. 107; 4, с. 135]. Комплексний аналіз зазначених ознак надасть можливість сформувати повну та об'єктивну характеристику осіб, які вчиняють порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки.

Перед тим, як безпосередньо перейти до вивчення елементів криминологічної характеристики осіб, які вчинили порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки, варто звернутись до напрацювань науковців, які вивчали дану проблематику.

В. М. Кіцелюк, зокрема, зазначає, що практика розслідування злочинів, пов'язаних із порушеннями вимог пожежної безпеки, демонструє, що коло суб'єктів, що скоюють такі злочини є достатньо широким та неоднорідним. Виходячи із законодавчих вимог пожежної безпеки, автором було здійснено класифікацію означених порушень за суб'єктами вчинення: службові особи, відповідальні за дотримання правил пожежної безпеки згідно функціональних обов'язків та приватні особи, на яких покладаються обов'язки дотримуватися відповідних правил [5, с. 68].

В. В. Колесніков вважає, що коло осіб, котрі можуть бути порушниками встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, звичайно специфічне, оскільки особи, які порушують правила пожежної безпеки, повинні бути так чи інакше пов'язані з проведенням вогнебезпечних робіт чи використанням вогнебезпечних речовин і матеріалів. Автор погоджується із раніше запропонованою науковцями систематизацією суб'єктів технічних (саме до таких належить аналізований склад) злочинів:

- а) особи, що керують джерелами підвищеної небезпеки (оператори технічних систем);
- б) посадові особи, у чій обов'язки входить забезпечення експлуатації джерел підвищеної небезпеки, контроль за технічним станом і контроль за операторами технічних систем (допуск до джерел підвищеної небезпеки належних осіб, контроль за їх діяльністю);
- в) особи пов'язані з обслуговуванням і ремонтом джерел підвищеної небезпеки;
- г) будь-які особи, які перебувають в сфері дії джерел підвищеної небезпеки і зобов'язані погоджувати з ними свою поведінку, дотримуватися встановлених правил безпеки [6, с. 377–378].

У кримінально-правовому аспекті суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 270 КК України є загальним. Така позиція зафіксована як у наукових джерелах [7, с. 894], так і підтверджена Верховним судом України, у постанові якого зазначається, що під час вирішення питання щодо кваліфікації дій за ст. 270 Кримінального кодексу України суди повинні зважати на те, що суб'єктом зазначеного злочину є будь-яка фізична особа, яка досягла 16-річного віку [8].

Для аналізу елементів криминологічної характеристики осіб, які вчинили порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки ми звернулись до офіційних статистичних даних. В якості емпіричної бази дослідження були використані статистичні дані Судової влади України, зокрема річна звітність за 2019-2023 роки щодо складу осіб, засуджених за ст. 270 КК України [9], а також судові вироки з Єдиного державного реєстру судових рішень за даний період [10].

Громадянство та національність. Аналіз доступної емпіричної бази засвідчує, що 12 осіб, засуджених у період 2019-2023 р.р. за ст. 270 КК України, 100 % склали громадяни України. Аналіз судової практики показав відсутність будь-яких особливостей, пов'язаних із національною чи етнічною приналежністю кримінальних правопорушників. Перевага українців цілком очевидно зумовлена передусім тим, що вони займають найбільшу частку серед громадян, які проживають на території України.

Місце проживання. Вивчення судової практики свідчить про те, що такі кримінальні правопорушення майже в однаковій мірі вчиняють як мешканці міст, так і сільської місцевості. Це підтверджується і статистичними даними ДСНС, відповідно до яких 52,3 % від загальної кількості пожеж зареєстровано у містах і селищах міського типу, 47,7 % – у сільській місцевості та поза межами сільських населених пунктів України [1]. Часто у селах такі діяння пов'язані з порушеннями правил експлуатації твердопаливних печей.

Стать. Відомості про стать засуджених свідчить про те, що такі злочини вчиняють переважно чоловіки, втім відсоток жінок-порушниць також є доволі високим. За досліджуваний період особи жіночої статі серед засуджених становлять 41,6 %.

Часто порушниця цієї категорії – приватні підприємці і контроль за дотриманням правил пожежної безпеки входить до їх функціональних обов'язків як керівників відповідних підприємств.

Приклад. У порушення ст. 55 Кодексу цивільного захисту України та Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених Наказом Міністерства внутрішніх справ України 30.12.2014 за № 1417, ОСОБА_4 – керівниця туристично-розважальної бази заміського комплексу, як особа, яка безпосередньо організувала його діяльність, не визначила у встановленому законом порядку посадову особу, яка мала б забезпечувати пожежну безпеку, не призначила відповідальну особу за пожежну безпеку у будівлі готелю, а також утримання й експлуатацію засобів пожежного захисту, не забезпечила проведення з усіма працівниками при прийнятті на роботу інструктажів з питань пожежної безпеки, у порядку встановленому Постановою Кабінетів Міністрів України від 26.06.2013 № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях», не забезпечила належним чином приміщення готелю первинними засобами пожежогашіння, системою оповіщення про пожежу та управління евакуацією людей при її настанні [11].

Вік. Щодо вікових особливостей осіб, засуджених за ст. 270 КК України у період з 2019 по 2023 роки, на момент вчинення злочину 50 % належали до вікової категорії 30-50 років, 16,7 % – 18-25 років, 16,6% – 25-30 років, 8,4 % – 50-65 років, і 8,3% – 65 років і старше. Таким чином найбільшу криміногенну групу за віковою ознакою становлять особи у віці 30-50 років (50 %).

Освіта. Кримінологи слушно відзначають, що характеристика освітнього рівня кримінального правопорушника має важливе значення, адже відповідний рівень тісно пов'язаний із загальною культурною особистістю, її інтелектуальним розвитком та соціальним статусом, правосвідомістю і правовою культурою, колом контактів, життєвими планами та можливостями їх реалізації [12, с. 75].

Серед засуджених у досліджуваному періоді 41,6% осіб мали повну загальну середню, 33,2 % – повну вищу освіту, 14,4% – базову загальну середню, 9,3 % – професійно-технічну та 1,5 % засуджених було без освіти.

Варто звернути увагу на те, що порушники з вищою освітою зазвичай є представниками керівної ланки підприємств та відповідальними за дотримання правил пожежної безпеки відповідно до їх функціональних обов'язків [11, 13].

Низький відсоток осіб без освіти логічно зумовлений тим, що сучасна система освіти в Україні уможливило отримання базової середньої освіти практично всіма особами. Ч. 2 ст. 53 Конституції України встановлює обов'язковість повної загальної середньої освіти, а батьки (особи, які їх замінюють), повинні забезпечити умови для здобуття такої освіти.

Судимість. Наявність судимості є одним з факторів, що вказує на соціальну орієнтацію особистості. Оскільки досліджувані кримінальні правопорушення належать до необережних, особи, що їх вчинили, не відзначаються стійкою антисоціальною спрямованістю, що відобразилось у статистичних даних: лише 2 особи із засуджених за звітний період були раніше судимі (одна з осіб – судима, але визнана такою, що не має судимості).

Співучасть. У співучасті порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки вчиняється рідко. З усіх досліджених випадків – лише один.

Втім іноді відповідальність за дотримання пожежної безпеки розподіляється на підставі функціональних обов'язків між декількома особами.

Приклад. ОСОБА_4 виконував обов'язки директора ТОВ «Техінкоммет». На останнього, як на керівника суб'єкта господарювання, покладено обов'язок із забезпечення пожежної безпеки. Відповідно до посадової інструкції ОСОБА_4, як керівник підприємства, поряд з іншими обов'язками повинен додержуватись правил протипожежної безпеки – тобто є особою, на яку покладено обов'язки з дотримання протипожежних правил.

ОСОБА_6 перебував на посаді токаря ТОВ «Техінкоммет» відповідно до посадової інструкції для токаря, повинен виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці та навколишнього середовища та протипожежної безпеки.

25 жовтня 2018 р. приблизно о 16:45, ОСОБА_6 перебував на визначеному йому ОСОБА_4 робочому місці у приміщенні цеху із механічної обробки металів (№1) ТОВ «Техінкоммет». Під час виконання робіт, пов'язаних з різанням металевого швелеру із застосуванням шліфувальної машини типу «болгарка», утворилися фрикційні іскри, небезпечна теплова енергія яких стала джерелом запалювання. За відносно незначний проміжок часу горіння поширилося на горючий полімерний утеплювач зовнішньої частини стіни координатного приміщення. В подальшому полум'я пожежі поширилося на інші приміщення ТОВ «Техінкоммет». У результаті виниклої пожежі оператор-наладчик станків з числовим програмним керуванням ОСОБА_9 та майстер виробництва ОСОБА_10 отримали тілесні ушкодження різного ступеню, а слюсар

механіко-складальних робіт ОСОБА_11 загинув внаслідок токсичної дії чадного газу, обумовленому отруєнням окисом вуглецю при пожежі.

Таким чином, ОСОБА_4, як керівник підприємства: не оформив токаря ОСОБА_6 наряд-допуск на виконання тимчасових вогневих робіт; не визначив своїм розпорядженням постійне місце проведення вогневих робіт, огорожувальні конструкції яких повинні бути з негорючих матеріалів; не забезпечив захисту від потрапляння іскор на обшивку стіни, оздобленої з матеріалів групи горючості Г4, металевими екранами, покривалами з негорючого теплоізоляційного матеріалу чи в інші способи. А ОСОБА_6 не виконав вимоги інструкції з охорони праці під час роботи з ручним електрифікованим інструментом, інструкції з охорони праці при проведенні вогневих робіт, а також вимоги п.1.1 Розділу VII Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених Наказом №1417 від 30.12.2014, що знаходиться у прямому причинному зв'язку із виникненням та розповсюдженням пожежі на вказаному товаристві. Відтак обидві особи були визнані винними у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 270 КК України [13].

Стан сп'яніння. Однією з причин втрати пильності громадянами та вчинення порушень правил пожежної безпеки є стан сп'яніння. За результатами аналізу емпіричних джерел кількість таких осіб складає чверть (25 %).

І це не дивно, адже під час сп'яніння значною мірою втрачається розуміння дій, обдуманість поступків, знижується увага та критичне ставлення до своєї поведінки, притуплюється відчуття обережності. Стан сп'яніння свідчить про підвищену суспільну небезпеку злочину, адже внаслідок зниження контролю особи за свою поведінкою під впливом алкоголю підвищується можливість спричинення шкідливих наслідків [14, с. 91].

Приклад. 19 січня 2021 року, приблизно о 08.00 годині, ОСОБА_3, знаходячись в будинку за місцем свого проживання, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, став розпалювати пічку, під час чого, всупереч вимогам Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністра внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417, а саме: п. 2.13, згідно з вимогою яких під час експлуатації пічного опалення не допускається застосування для розпалювання печей легкозаймистих та горючих речовин, та п. 2.18, яким передбачено, що у будинках, приміщеннях, спорудах забороняється зберігання у житлових, громадських, адміністративних, побутових приміщеннях легкозаймистих та горючих речовин, а також використання тари з-під них, – використав для полегшення розпалу невстановлену легкозаймисту речовину, схожу на бензин. В результаті таких дій в будинку виникла пожежа, внаслідок якої житловий будинок було частково знищено вогнем, а малолітній син цивільної дружини ОСОБА_3, який на момент виникнення пожежі перебував в приміщенні будинку, загинув в результаті отруєння чадним газом [15].

Працевлаштування. Серед осіб, засуджених у 2019-2023 р.р. за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 270 КК України, більшість становили працевдатні, які не працювали і не навчалися – 50 %, приватні підприємці склали 21,7%, робітники – 16,6 %, мали місце також одиничні випадки вчинення досліджуваних порушень вчителями та прокурорами. Статистика Судової влади України не відображає випадків вчинення порушень встановлених законодавством вимог пожежної та техногенної безпеки військовослужбовцями, проте в Єдиному державному реєстрі судових рішень вирики щодо таких осіб наявні.

Приклад. ОСОБА_3, уродженець м. Миколаїв, українець, громадянин України, неодружений, із середньо-спеціальною освітою, раніше не судимий, на момент вчинення кримінального правопорушення проходив військову службу за мобілізацією на посаді командира НОМЕР_1 взводу (з охорони об'єкта № 340) 1-го стрілецького батальйону (з охорони та оборони об'єктів державного значення) військової частини НОМЕР_2 Національної гвардії України у військовому званні «молодший сержант».

Згідно ст.ст. 175, 187, 353, 368 Статуту внутрішньої служби ЗСУ та п. 2 ст. 2 Додатку 19 до Статуту внутрішньої служби ЗСУ усі військовослужбовці повинні знати й виконувати вимоги пожежної безпеки і вміти користуватися засобами пожежогасіння. З метою пожежної безпеки заборонено користуватися несправними печами, застосовувати для розпалення вогню запалювальні рідини, залишати матеріали, що можуть горіти, й майно поблизу печей та самі печі без нагляду, топити печі у години відпочинку (сну) особового складу.

ОСОБА_3, не передбачаючи можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння, хоча повинен був і міг їх передбачити, наклав деревини до печі, та побачивши, що вона не розгорілась, налив до печі легкозаймисту горючу рідину бензин з пластикової пляшки, внаслідок чого спалахнув вогонь та у кімнаті відпочинку варті почалась пожежа, внаслідок якої ОСОБА_10 та ОСОБА_14 отримали тілесні ушкодження різного ступеня і наступила смерть ОСОБА_12 [16].

Таким чином, більшість правопорушників цієї категорії (50 %) становлять працездатні особи, які офіційно не працевлаштовані. Такий значний відсоток офіційно не працевлаштованих певною мірою можна пояснити такими обставинами: 1) високий рівень безробіття в Україні; 2) значна частина досліджуваних порушень вчиняються у сільській місцевості, де переважна більшість громадян не мають офіційного місця роботи; 3) офіційне працевлаштування досить часто невідгідне працівнику та/або працевластувачу.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна розробити два типи кримінологічного портрету особи, яка вчиняє порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки, залежно від ситуації вчинення досліджуваного діяння, зокрема, чи входить забезпечення дотримання правил пожежної та техногенної безпеки до посадових обов'язків особи. Якщо так, то це чоловік (або жінка) у віці 30–50 років, громадянин України, мешканець міста, з вищою або спеціальною технічною освітою, обіймає керівну посаду (приватний підприємець), раніше не судимий. Якщо забезпечення дотримання правил пожежної та техногенної безпеки не є безпосереднім функціональним обов'язком особи, то портрет порушника – це чоловік у віці 30–50 років, громадянин України, мешканець міста або села, часто у стані алкогольного сп'яніння, з повною загальною середньою освітою, який офіційно не працевлаштований та раніше не судимий.

Інформація про типові риси кримінальних правопорушників цієї категорії сприяє кращому зрозумінню детермінант цих суспільно небезпечних діянь й механізму їх вчинення, а також – диференціювати відповідні заходи запобігання на загально соціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях.

Список використаних джерел

1. Аналітична довідка про пожежі та їх наслідки в Україні за 12 місяців 2023 року. *Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту*. URL: <https://idundcz.dsns.gov.ua/upload/2/0/1/8/2/6/2/analitichna-dovidka-pro-pojeji-122023.pdf>
2. Вознюк А. А. Кримінальне право України. Загальна частина : конспект лекцій; вступне слово д.ю.н., проф. О. О. Дудорова. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. 236 с.
3. Кримінологія : підручник [Текст] / О. М. Джу́жа, В. В. Васи́левич, В. В. Черне́й, С. С. Чернявський та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернея ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джу́жі. Київ : ФОП Маслаков, 2020. 612 с.
4. Кримінологія: підручник / за заг. ред. Ю.В. Нікітіна, С.Ф. Денисова, Є.Л. Стрельцова. Харків: Право, 2018. 416 с.
5. Кіцелюк В. М. Розслідування порушень встановлених законодавством вимог пожежної безпеки : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ : НАВС, 2017. 252 с.
6. Колесніков В. В. Основні елементи криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних з пожежами. *Актуальні проблеми кримінального права та процесу*: Матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 10 черв. 2016 року). Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2016. С. 375–378.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-ге вид., переробл. і допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1360 с.
8. ВС пояснив, хто є суб'єктом злочину, пов'язаного з порушенням вимог пожежної безпеки. *Судова влада України*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/581584/>
9. Судова статистика. Річна звітність. *Судова влада України*. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/
10. Вироки за ст. 270 КК України у період з 01 січня 2019 року. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>
11. Вирок Вінницького міського суду Вінницької області від 18 серпня 2022 р. у справі № 127/12626/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105813522>
12. Кримінологія: підручник для студентів вищих навч. закладів / за заг. ред. О.М. Джу́жи. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 416 с. С. 75
13. Вирок Харківського районного суду Харківської області від 08 квітня 2021 р. у справі № 635/559/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96191019>
14. Федорчук І. М. Вчинення злочину особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів, як

обставина, що обтяжує покарання. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2009. № 3. С. 87–97.

15. Вирок Павлоградського міськрайонного суду від 08 грудня 2021 р. Дніпропетровської області у справі № 185/1938/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/102245058>

16. Вирок Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області від 04 червня 2024 р. у справі № 484/1667/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/119471682>.